CUDES JOURNAL CURRENT DEBATES IN SOCIAL SCIENCES

Nasıroğlu, F. & Avcı, R. & Dilek, S. E. (2022). Tr Dizin Dergilerde Yayımlanmış Covıd-19 Ve Turizm İlişkisine Dair Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 5(1), 20-28.

Research Article

Tr Dizin Dergilerde Yayımlanmış Covıd-19 Ve Turizm İlişkisine Dair Çalışmaların Bibliyometrik Analizi

Bıblıometrıc Analysıs Of Studıes Publıshed In Tr Index Journals On The Relatıonshıp Of Covıd-19 And Tourısm

Fatime NASIROĞLU
Batman Üniversitesi
E-posta: fatimanasiroglu@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1668-0293

Rozerin AVCI
Batman Üniversitesi
E-posta: rozerinavci01@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1487-8944

Doç. Dr. S. Emre DİLEK
Batman Üniversitesi
E-posta: s.emre.d@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-7830-1928

DOI: 10.37154/cudes.2022.55

Article Info

Received: 26.05.2022
Accepted: 22.06.2022

Keywords: COVID-19, Pandemic, Tourism; TR Index, Bibliometrics

Abstract

With the COVID-19 epidemic, each discipline has associated its own domain with COVID-19, and many studies have been published in the last two years, both in national and international literature. In this process, tourism has made the impact of COVID-19 related to its theoretical and practical processes the main field of study. In this study, articles published in journals scanned in the TR index on the relationship between COVID-19 and tourism were analyzed bibliometrically. As of the end of April 2019 and 2022, 158 studies were reached as a result of the TR Index database search, and 81 studies were included in the analysis process, since 77 of these studies were not directly related to tourism. Within the scope of the analysis, ten criteria were evaluated, including the title and year of the article, the name of the journal, the type of article, the theme, the number of authors, the number of pages, the language of the article, the method used, and the data collection technique. However, a word cloud was created for the words in the titles of the articles. As a result of the research, it was understood that the published studies had multiple authors, were written in Turkish, and mostly secondary data were used with the qualitative method. In addition, it was concluded that the studies were often carried out under the themes of "sectoral impact and mobility" and socio-psychological themes.

Makale Bilgisi

Geliş: 26.05.2022
Onay: 22.06.2022

Anahtar sözcükler: COVID-19, Pandemi, Turizm; TR Dizin, Bibliyometri

Öz

COVID-19 salgını ile birlikte, her disiplin kendi etki alanı ile COVID-19'u ilişkilendirmiş ve gerek ulusal gerekse uluslararası yazında son iki yılda pek çok çalışma yayımlanmıştır. Bu süreçte turizm de kendi teorik ve pratik süreçleri ile ilgili COVID-19'un etkisini başlıca inceleme alanı haline getirmiştir. Bu çalışmada, COVID-19 ve turizm ilişkisine dair TR dizinde taranan dergilerde yayımlanmış makaleler bibliyometrik olarak analiz edilmiştir. 2019 ile 2022 yılı Nisan sonu itibariyle TR Dizini veri tabanı taraması sonucunda 158 çalışmaya ulaşılmış, bu çalışmaların 77 tanesi doğrudan turizm ile ilgili olmadığından 81 çalışma analiz sürecine dahil edilmiştir. Analiz kapsamında makalenin başlığı ve yılı, derginin adı, makale türü, tema, yazar sayısı, sayfa sayısı, makalenin dili, kullanılan yöntem, veri toplama tekniği olmak üzere on kriter üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Bununla birlikte, makalelerin başlıklarında geçen kelimelere ilişkin kelime bulutu oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda yayımlanan çalışmaların çok yazarlı olduğu, 2020 yılında daha çok çalışma yapıldığı, Türkçe yazıldığı, nitel yöntem ile birlikte daha çok ikincil verilerin kullanıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca çalışmaların sıklıkla "sektörel etki ve mobilite" ile sosyo-psikolojik temalar altında gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

1. GİRİŞ

COVİD-19, 2019 yılının son çeyreğinde tanımlanmayan bir hastalık olarak Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkmıştır. 13 Ocak 2020'de 2019-nCoV olarak isimlendirilip daha sonra 12 Şubat 2020 itibariyle COVİD-19 olarak ismi değiştirilmiştir (Oran, B, B. (2020). Pandemi ilk başladığında deniz mahsulleri ve hayvan pazarında bulunanlarda tespit edilmiştir. Virüs başta Çin Eyaletleri olmak üzere tüm dünyaya yayılmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2022). COVİD-19 dünya genelinde insanları etkileyen yeni bir virüs olup ateş, nefes darlığı, öksürük gibi belirtilerle ağır solunum, böbrek yetmezliğine ve ölüme neden olmaktadır. COVİD-19 pandemisi hayati boyutlara ulaşmış ve dünya genelinde seyahat kısıtlamaları uygulanmış başka ülkelere yapılan uçuşlar durdurulmuş. Türkiye de seyahat sınırlaması getirilen ülkeler arasında yer almıştır. Bundan dolayı yurtdışına yapılan tüm uçuşlar iptal edilme durumunda kalmış, ülkenin tüm sınırları kapatılmıştır. Ülke içinde ise seyahatler belirli sürelerde yasaklanmıştır. Olağanüstü durumlarda 14 gün boyunca karantinaya uyma zorunluluğu ile birlikte seyahat izni verilmiştir (Kıvılcım, B. 2020). Türkiye'de ilk vaka 11 Mart 2020'de görülmüştür. Takip eden günlerde Okullar tatil edilmiş, halka açık kitlesel faaliyetler kısıtlanmış ve topluma açık alanlar belirli bir süre zarfında kapatılmıştır (TUBA, 2020). COVID-19 öncelikli olarak insanların hayatlarına etki eden ve dünya çapında ekonomik buhrana neden olan beşeri bir krizdir. COVİD-19, ruhsal ekonomik, siyasal, kültürel alanların yanı sıra turizm endüstrisi açısından pek çok etkisi bulunmaktadır. Bu krizin birçok çalışan, işletme, destinasyon ve işkolunu etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir (Bahar ve İlal, 2020).

Salgın, virüse karşı alınan önlemlere ve etkenlere rağmen etkisini hâlâ devam ettirmektedir. Dünya genelindeki tüm devletler, sağlık mekanizmalarının çökmesi ve toplumsal ölümleri engellemek için şart olan halk sağlığı zaruretlerine cevap vermeye çalışırken, ekonomilerini sürdürmek ve riskli seviyelere varan işsizliği ve yoksulluğu engellemek arasında bir istikrar oluşturmaya çalışıyorlar. (Bağmancı, Kervankıran, 2020). 11 Nisan 2022 yılı itibariyle dünya genelinde toplam 494.587.311 vaka, 6.170.283 ölüm Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından kaydedilmiştir. Türkiye'de ise 14.939.259 vaka, 98.311 ölüm gerçekleşmiştir.

Turizm sektörü pandemi boyunca yasaklardan en çok etkilenen sektörlerin başında gelmektedir. Çünkü dünya genelindeki tüm ülkeler seyahat kısıtlaması uygulamış, ülkelere giriş çıkışlar kapatılmış, uçuşlar durdurulmuş özetle bütün seyahatler yasaklanmıştır. Seyahat kısıtlamaları, spor etkinlikleri, fuarlar, kongreler tehir ve iptal edilmiştir. Bunun yanında bir dizi olumlu etkileri olmuştur; alternatif enerji kaynakları arama, hijyen ve sağlık, e-ticaret, tıbbi ikmal ve hizmetler, internet ağlarının kullanımı ve altyapısı, tarım vb. iyileşmeler meydana gelmiştir (TUBA, 2020).

Dünya Turizm Örgütü'nün yayınladığı verilere göre 2020 yılında -%73 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Her 10 kişiden 7'si pandemi sürecinde seyahat kısıtlamaları ve güvenlik amaçlı seyahat edememiştir. 2020'de Dünya genelinde 402 milyon kişi seyahat etmiştir. Fakat turizm geliri 533 milyar dolara gerilemiştir. (UNWTO, 2020)

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yayınladığı verilere göre 2019 yılında toplamda 51,7 milyon kişi Türkiye'yi ziyaret etmiş ve 2018 yılına kıyasla %12. 1'lik bir yükselme görülmüştür. 2019 yılında Türkiye'den ülke dışına turistik faaliyet amacıyla 9. 6 milyon kişi ülke dışına seyahat etmiştir. COVİD-19 salgınının etkisiyle 2020 yılında bir önceki yıla göre %69.14'lük oranda bir azalma görülmüş toplam Türkiye'yi ziyaret eden turist sayısı 15. 9 milyon olmuştur. 2021 yılında ise iyileşmeler ve seyahat kısıtlamalarının kısmen kaldırılması ile birlikte turist sayısında bir artış gözlemlenmiştir. Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısı 30.038.961 olarak kayda geçmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022).

Bu araştırma, COVİD-19 ile turizm arasındaki ilişkiyi ortaya koymak bağlamında ele alınmıştır. COVİD-19 başlangıç süresinden itibaren hem ulusal hem de uluslararası literatürde pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada ise Türkiye'de ki çalışmalar dikkate alınarak TR dizin dergilerde yer alan makaleler incelenmiştir. COVID-19 salgını ile birlikte, her disiplin kendi etki alanı ile COVID-19'u ilişkilendirmiş ve gerek ulusal gerekse uluslararası yazında son iki yılda pek çok çalışma yayımlanmıştır. Bu süreçte turizm de kendi teorik ve pratik süreçleri ile ilgili COVID-19'un etkisini başlıca inceleme alanı haline getirmiştir. Bu çalışmada, COVID-19 ve turizm ilişkisine dair TR dizinde taranan dergilerde yayımlanmış makaleler bibliyometrik olarak analiz edilmiştir. 2019 ile 2022 yılı Nisan sonu itibariyle TR Dizini veri tabanı taraması sonucunda 158 çalışmaya ulaşılmış, bu

çalışmaların 77 tanesi doğrudan turizm ile ilgili olmadığından 81 çalışma analiz sürecine dahil edilmiştir. Analiz kapsamında makalenin başlığı ve yılı, derginin adı, makale türü, tema, yazar sayısı, sayfa sayısı, makalenin dili, kullanılan yöntem, veri toplama tekniği olmak üzere on kriter üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Bununla birlikte, makalelerin başlıklarında geçen kelimelere ilişkin kelime bulutu oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda yayımlanan çalışmaların çok yazarlı olduğu, 2020 yılında daha çok çalışma yapıldığı, Türkçe yazıldığı, nitel yöntem ile birlikte daha çok ikincil verilerin kullanıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca çalışmaların sıklıkla "sektörel etki ve mobilite" ile sosyo-psikolojik temalar altında gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2. İLGİLİ LİTERATÜR

2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 virüsü, turizm sektöründe köklü değişikliklere sebep olmuştur (Yenişehirlioğlu ve Salha, 2019: 356). Turizm sektörü mevcut dalgalanmalardan hızlı etkilenen bir sektördür. COVID-19 (Yeni Koronavirüsü) virüsü tüm dünyayı etkisi altına alıp ülkelerin sosyal ve ekonomik yapısında değişikliğe neden olmuştur. Destinasyon imajı ve güvenlik algısı turistlerin bir bölgeyi tercih etmesindeki en önemli unsurlardan biri olmuştur. Koronavirüs salgını ülkeler için bir tehdit unsuru oluşturması sebebiyle turizm destinasyonlarına yönelik imaj ve güvenlik algısında da bir takım değişikliklere yol açacağı düşünülmektedir (Kıvılcım, 2020: 17).

Turizm sektörü talep boyutuna göre meydana gelen gelişmelere olumlu veya olumsuz şekilde hızlı tepkiler veren dinamik bir yapıya sahiptir. Tüm dünyada ilgi ile takip edilmiş ve gerçekleştirdiği bölgelerde ciddi sayıda ziyaretçi akışı sağlamıştır. Ev sahibi ülkelerin gelir yaratıcı etkinlikleri ve destinasyonları eşsiz kılan çekicilikleri turizm sektöründen elde edilen gelirler sayesinde olumlu etki yaratmıştır. Terör saldırıları, siyasi olaylar, savaş, doğal afet, salgın hastalıklar gibi durumlar ise küresel çapta seyahat planların değişmesi, rezervasyonların iptali ve sınırların kapatılması turizm sektörü açısından birçok olumsuz sonuçlara yol açmıştır (Çıtak ve Çalış, 2020: 111).

COVID-19 pandemi dönemi sosyal ve kültürel etkileri ile ilgili çalışmalar çok geniş bir skalaya yayılmış olup, araştırılan alanlar ve kullanılan yöntemler bakımından büyük farklılıklar göstermiştir. Ulusal ve uluslararası literatürün büyük bölümü ekonomik büyüme ve turizm sektörleri arasındaki ilişkiye odaklanmışken; Ulusal literatürde temel olarak turizme ilişkin talep farklılaşması ve bu durumun ekonomik etkileri ile pandeminin makro-ekonomik parametrelere etkilerinin incelendiği tespit edilmiştir (Yavuz, 2022: 83).

Mann (2020) çalışmasında, COVID-19 pandemi dönemi farklı ülkeler için farklı etkilerin olacağını, 2020-2021 yıllarında ki büyümenin ve ekonominin oldukça yüksek derecede etkileneceğini söylemektedir. Üretim, tüketim ve ticaret bu üç veri lensi üzerinden değerlendirerek her bir iş kolunun, sektörün şokunun ve toparlanmasının farklı olacağını belirtmektedir (Çıtak ve Çalış, 2020: 111). Semiz (2021), COVID-19 pandemi döneminde veri toplayarak kadınların kıtlık algılarına ilişkin yaptığı bir çalışmada gıda ürünlerinin plansız satın alma davranışı gösterilerek satın alındığını belirlemiştir. Ahmed vd. (2020), COVID-19 pandemi döneminde plansız satın almanın belirleyicileri olarak, kapanma korkusu, raflarda yiyecek ve temel ürünlerin kıtlığı, sınırlı gıda ve temel ürünlerin temini, akran etkisine bağlı satın almalar ve panik satın alma olduğunu açıklayan bir model ortaya koymuştur (Türkmen-Barutçu ve Bora-Semiz, 2021: 238).

Dünyanın önde gelen pazarlama araştırması firmalarından olan Mintel tarafından her yıl yayınlanan "tüketici trend" raporları 2018-2021 yılları için değerlendirilmiştir. 2019 yılından, pandeminin başladığı 2020 yılı ve günümüze kadar küresel tüketici trendlerinde ki değişimler ele alınarak pandeminin tüketici davranışları üzerindeki etkilerinin trendler üzerinde analiz edilmesi amaçlanmıştır. Mintel, 1972 yılından beri tüketiciler, pazarlar, yeni ürünler ve rekabet ortamlarına ilişkin analizleri küresel ve yerel ekonomiler için hazırlamakta ve yayınlamaktadır. Sunulan raporlarla tahmine dayalı analitikler ve uzman tavsiyeleri ile yöneticilerin daha doğru ve hızlı kararlar almalarına yardımcı olmaktadır (Okutan, Altunışık, Nart ve Mert, 2021: 177).

Alnıaçık vd. (2021) ise küresel pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve umutsuzluk düzeylerinin kariyer gelecek algılarını nasıl etkilediğini incelemiştir. Analiz sonucunda, yılmazlığın kariyer-gelecek algılarını hem doğrudan hem de dolaylı olarak (umutsuzluk yoluyla) olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Umut düzeyinin kariyer-gelecek

algılarını olumlu yönde etkilediği; ancak psikolojik dayanıklılık ile kariyer geleceği algıları arasındaki ilişkide aracı bir rol oynadığı tespit edilmiştir (Topçuoğlu, 2022: 25).

Atay'ın (2020) çalışmasında seyahat acentalarının teknolojiyi ve sosyal medyayı çok iyi kullanan kişileri istihdama yönelmesi ve teknolojiyi iyi kullanabilen genç iş gücüne istihdam fırsatı sunması gerektiğini söylemiştir. Akıllı uygulamaların kullanılması ile dil sorunu da rahat aşılabilecek ve özellikle küçük işletmeler daha düşük maliyetle küresel pazarlara açılma fırsatı bulabilecektir. Atay (2020) aynı zamanda salgının ne zaman kontrol altına alınabileceği ve tedavisinin nasıl yapılabileceği henüz belirsizliğini korurken 2020 yılı yaz sezonu için iyimser olunamayacağı, turizm sektörü açısından 2020'nin kayıp yıl olacağını da ifade etmiştir. Acar (2020) yaptığı çalışmada ortaya koyduğu izlenimler COVID-19'un ülke ekonomilerinde etkileri uzun süre hissedilebilecek türden zararlar vereceği ve turizm sektörünün de bu zararlardan doğrudan olumsuz bir şekilde etkileneceği görüşündedir (İbiş, 2020: 96).

Köse (2020), mevcut araştırma alanlarını tespit etmek üzere ulusal yazındaki COVID-19'a dair çalışmaları bibliyometrik analiz ile incelemiştir. Araştırma kapsamındaki değerlendirmelere göre endüstriye yönelik destekler, sektörün bu kriz kapsamındaki uyum çabaları ve yabancı turistlerin ülkemize yönelik seyahat eğilimleri gibi konular, en fazla çalışılan konular olarak yer almaktadır (Üner, 2021: 181). Di Renzo vd. (2020)'nin, İtalya'da COVID-19 kapanma döneminde tüketicilerin beslenme alışkanlıkları ile zihinsel ve duygusal ruh hali arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada katılımcıların büyük bir kısmının depresif bir ruh hali, endişeli duygular, hipokondri ve uykusuzluk yaşadığı tespit edilmiştir. COVID-19 döneminin pozitif psikolojik etkilerinin olduğunu sonucuna varılan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Güler ve Haseki (2021), yemek yapmanın insanlara hem mutluluk ve rahatlama hissi verdiğini hem de mutfak etkinlikleri sayesinde psikolojik olarak zorlu COVID-19 karantina günlerinde kendi potansiyellerini fark ederek yaşamları hakkında daha geniş çıkarımlar yapabildiğini aktarmaktadırlar. Başka bir araştırmada ise, katılımcıların yaklaşık yarısının kendilerini daha iyi hissetmek adına yiyecek alımını artırdığı ortaya konulmuştur (Türkmen-Barutçu ve Bora-Semiz, 2021). Güler ve Günaylı (2021) ise ailelerin beslenme alışkanlıklarının ve davranışlarının değiştiğine vurgu yaparak, meyve-sebze tüketiminin, protein açısından zengin olan et ve bakliyat türü gıda tüketiminin ve bitki çayı tüketimlerinin belirgin şekilde arttığını, hazır gıda, paketli gıda ve atıştırmalık türü gıdaların satın alınmasının azaldığını, kızartma türü yemeklerden, karbonhidrat ve şeker açısından zengin yemeklerden uzak durulmaya çalışıldığını ifade etmektedirler.

Çolakoğlu vd. (2019) 2008-2018 yılları arasında yapılan bibliyometrik analiz COVID-19 ve turizm alanında yayımlanmış 31 lisansüstü tezi çeşitli parametreler kapsamında incelemiştir. Bu alanda yapılan ilk tez çalışmasının 2008 yılında olduğu, 2013-2016 yıllarında ise çalışmaların hız kazandığı görülmüştür (Akgöz ve Atalay, 2021: 27). Yenişehirlioğlu ve Salha (2020) 2020 Mayıs ayında uzaktan erişim ile yarı mülakat şeklinde 50 kişi ile turizm talep yapısındaki değişimi ölçümlemeye çalışmıştır. Çalışmanın soncunda turizm tüketicilerinin içerisinde bulunduğu yoğun güvensizlik ve sağlığa yönelik kaygıların oluştuğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle tatil planlarını ertelemek, iptal etmek veya kitle turizmi yerine temizlik, yemek, sosyal mesafe gibi unsurların tümüyle kişilerin kendi kontrol ettiği alternatiflere yöneldikleri tespit edilmiştir (Yavuz, 2022: 84).

3. YÖNTEM

Bibliyometri en kapsamlı tanımıyla istatiksel ve matematiksel iletişim araçları kullanarak kitap, dergi, konferans bildirilerinin ve diğer yazılı iletişim araçlarının incelenmesini içeren nitel bir yöntemdir (Evren ve Kozak, 2014). Bu çalışmada 2019-2022 yılları arasında TR Dizin veri tabanında yer alan COVID-19 ve turizm, pandemi ve turizm anahtar kelimeleri kullanılarak daha önce yapılan çalışmaları analiz edilmiştir. Analiz kapsamında makalenin başlığı ve yılı, derginin adı, makale türü, tema, yazar sayısı, sayfa sayısı, makalenin dili, kullanılan yöntem, veri toplama tekniği şeklinde olmak üzere on temel kriter ele alınmış ve analiz edilmiştir. Bu kriterlere uygun olarak sıklık dereceleri ortaya konulmuştur. Araştırmanın derlenmesi, sınıflandırılması ve bulunan sonuçların bibliyometrik analiz ile yapılması amaçlanmıştır. 2019 ve 2022 yılları arasında yazılan makalelerin incelenmesinin nedeni salgının 2019'da başlayıp güncelliğini hâlâ korumasıdır. 2019 ile 2022 yılı Nisan sonu itibariyle TR Dizini veri tabanı tarama sonucu 158 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu süreç içinde incelenen 77 adet çalışmanın doğrudan turizm ile bağlantılı olmadığı tespit edilmiş ve analize dâhil edilmemiştir. 81 tane makale ise doğrudan turizm ile bağlantılı olup analize dâhil edilmiştir (Bozkurt, Durdu ve Eker, 2022; Çalkın, Çelik, Enser, Günlü-Küçükaltan, Işık ve Kaygalak-Çelebi, 2019).

4. BULGULAR

TR Dizin dergi sayfasından "COVID-19 ve turizm", "COVID 19 ve turizm", "pandemi ve turizm" anahtar kelimeleri kullanılarak 2019-2022 yılları arasında toplam 158 adet çalışmaya ulaşılmıştır. Söz konusu çalışmalar öncelikle başlıkları ve içerikleri incelenerek doğrudan turizm ile ilgili olmadığı anlaşılan 77 çalışma değerlendirme dışı bırakılmış ve doğrudan turizm ile ilgili toplam 81 çalışma analize dahil edilmiştir. Çalışmaların sayfa sayısı en düşük yedi en yüksek 31 olarak görülmüştür. Tek yazarlı çalışmaların (24 adet) çok yazarlı çalışmalara göre (57 adet) daha az olduğu anlaşılmıştır. Çalışmalar çoğunlukla Türkçe dilinde yazılmıştır (% 80). Çalışmaların yıllara göre dağılımına bakıldığında ise 2020 yılında 50 çalışmanın yayınlandığı, 2021 yılı Mart ayı sonu itibariyle ise 29 çalışmanın yayımlandığı görülmüştür. Salgının Türkiye'de başlangıç tarihi olan 2019 yılında ise TR Dizin dergilerde yayımlanan makale sayısının iki olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, konuya ilişkin en fazla yayımlanmış makale sayısına sahip dergilerin geneline bakıldığında toplam 17 çalışma ile farklı üniversitelerin sosyal bilimler dergileri ilk sırada gelmektedir. Doğrudan turizm ile ilgili dergilerin yayınlarına bakıldığında ise "Turizm ve Gastronomi Araştırmaları Dergisi" nin 14 yayın ile ilk sırada olduğu anlaşılmaktadır. Sonrasında ise "Turkish Studies" dergisi (11 yayın) ve "Türk Turizm Araştırmaları Dergisi" (8 yayın) sıralanmaktadır. Yayımlanan ve analizlere dahil edilen söz konusu makalelerin türüne ilişkin bulgular ise tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Makale Türü

Makale Türü	Sayı	Frekans (%)
Araştırma Makalesi	77	% 95
Derleme Makale	4	% 5

Elde edilen bulgulara ilişkin temalar belirlenirken nitel analizlerde sıklıkla kullanılan Miles ve Hubermann (1994) güvenirlik formülünden yararlanılmıştır. Buna göre (Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı * 100) formülü ile kodlayıcılar arasındaki uyum oranı % 83.3 olarak tespit edilmiştir. Yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun "sektörel etki ve mobilite" teması altında gerçekleştiği (% 31), bunu daha çok tüketici davranışlarının değişimine odaklanan "sosyo-psikolojik" tema altında yapılan çalışmaların (% 21) izlediği anlaşılmaktadır. Diğer temalar ve temalara ilişkin dağılımlar ise tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. Temalar

Temalar	Sayı	Frekans (%)
Finansal ve Ekonomik Etkiler	13	% 16,04
Sektörel Etki ve Mobilite	25	% 30,86
Yönetim	11	% 13,58
Eğitim	6	% 7,40
Sosyo-Psikolojik	17	% 20,98
İletişim	2	% 2,46
Coğrafya	1	% 0,01
Mali Destekler	2	% 2,46
Alternatif Turizm	4	% 4,93

Analiz neticesinde ortaya çıkan bir başka bulgu ise çalışmların çoğunlukla (% 70) nitel yöntem kullanılarak yapıldığıdır. Bunun temel nedeninin ise COVID-19'un yeni bir problem olması ve bu probleme ilişkin oluşturulan felsefi çatının daha çok "nasıl?" sorusu üzerinden keşfedici ve yorumlayıcı bir yaklaşımla kurgulanmasından kaynaklanması olduğu rahatlıkla söylenebilir. Öyle ki nitel araştırmalar, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi benimseyen bir yöntem olup, araştırmacı bir nevi kaşif gibi hareket etmekte ve ilave sorularla gerçekliğin izini sürmeye, bununla birlikte öznel bir bakış açısı ortaya koymaya çalışmaktadır (Altunışık, Çoşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010; Mills ve Birks, 2014; Karataş, 2015). Analize dahil edilen çalışmaların yöntemsel dağılımları tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3. Yöntem

Yöntem	Sayı	Frekans (%)
Nitel	57	% 70,3
Nicel	16	% 19,7

Karma	4	% 5
Ekonometrik	4	% 5

Çalışmalar veri toplama tekniklerine göre incelendiğinde çoğunluk olarak ikincil verilerden yararlanıldığı anlaşılmaktadır (% 38). Sonrasında sırayla görüşme formu aracılığıyla içerik analizi yapıldığı (% 27) ve anket formu aracılığıyla da istatistiksel analiz yapıldığı görülmüştür. Bununla birlikte, dört adet çalışmada ise ekonometrik yöntemler aracılığıyla COVID-19 sürecinin Borsa İstanbul üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Karma yöntem ve veri toplama tekniği ile gerçekleştirilen çalışma sayısı ise yine dört olarak gerçekleşmiştir. Dağılımlara ilişkin detaylı bilgi tablo 4'de verilmektedir.

Tablo 4. Veri Toplama Tekniği

Teknik	**Sayı**	**Frekans (%)**
İkincil Veriler	31	% 38,2
Görüşme	22	% 27,1
Örnek Olay	4	% 5
Anket Formu	16	% 19,7
Anket formu + Görüşme	4	% 5
ARDL Sınır Testi	1	% 1,23
Rals Engels Testi	1	% 1,23
CILOS Yöntemi	1	% 1,23
Waspas Yöntemi	1	% 1,23

Ortaya konulan bulgulardan bir diğeri ise yapılan çalışmaların başlıklarında geçen kelimelerin sıklık dereceleridir. Söz konusu yöntem sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılmakta ve konuya ilişkin mevcut durumu ortaya koymak adına önemlidir (Heimerl, Lohmann, Lane ve Ertl, 2014; Huang, Wang ve Ye, 2019; Ustaoğlu, 2019; Arslan, 2020). Başka bir ifade ile hangi konu olursa olsun, o konuya ilişkin bir görselleştirme ve soyut olanı somutlaştırma imkanı sağlamaktadır ve bu nedenle çalışma kapsamında, COVID-19 ve turizm arasındaki ilişkiyi netleştirebilmek için kullanılmıştır. Bu analiz, kelimelerin söz konusu çalışmaların başlıklarında geçme sıklıklarına bağlı olarak şekillenmektedir. Kelime bulutu analizi ile ortaya çıkan sıklık dereceleri şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1. Makalelerin Başlıklarında Geçen Kelimelere İlişkin Kelime Bulutu

Makalelerin başlıklarında en fazla geçen kelimelerin turizm, COVID-19, salgın, kriz, turist ve seyahat olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki bu durum, temalara göre ayrılan çalışmaların da en çok "sektörel etki ve mobilite" ile "sosyo-psikolojik" olduğu düşünüldüğünde birbiriyle örtüşmektedir.

Başka bir ifadeyle yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun COVID-19 sürecinde turistlerin davranışlarına ya da söz konusun sürecin turizm ve seyahat endüstrisine etkilerine odaklandığını göstermektedir.

4. SONUÇ

Pandemi, yaşamı sürdürmek için bütün dünyada toplumsal, ekonomik ve teknolojik yeniliklerin zarurî olduğunu göstermektedir. Pandemiden en çok etkilenen sektörlerin başında turizm gelmiştir. Neredeyse turizm sektörü iki yıl boyunca durma noktasına gelmiş ve turizm işletmeleri maddi açıdan ciddi kayıplar yaşamıştır. COVİD-19 ile beraber tüketici davranışlarında da değişiklikler meydana gelmiştir. Pandemiden önce daha çok paket tur seyahatler veya her şey dahil konsept oteller tercih edilirken, pandemi ile beraber butik otel, karavan turizmi, apart ve villa kiralama, kamp turizmi, yayla turizm gibi alternatif turizm faaliyetleri artış göstermiştir (Aydın, B., Doğan, M. 2020). Bununla birlikte, pandemi süresince uygulanan yasaklar, kısıtlamalar, sağlık sorunları, tedbir alma gibi nedenlerle insanlar uzun süre eve kapanmış ve bu durum hem sosyo-psikolojik hem de fiziksel olarak insanların davranışları üzerinde ciddi bir etki yaratmıştır. Sonraki süreçte pandeminin etkisinin azalması ile birlikte insanlar turistik ve rekreasyonel faaliyetlere katılıp farklı etkinliklerde bulunarak sosyo-psikolojik ve fiziksel olarak rahatlama arayışına girmişlerdir. Gündelik hayatta ortaya çıkan bu beklenmedik süreç, beraberinde akademik çalışmaların da bu konuya odaklanmasına zemin hazırlamıştır. Bu pratik ve teorik arka plan çerçevesinde araştırmada, COVID-19 ve turizm ilişkisine dair TR Dizin dergilerde yayımlanmış makaleler bibliyometrik olarak analiz edilmiş ve bundan sonraki süreçte ne tür çalışmalar yapılması gerekliliği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Analizler neticesinde yayımlanan çalışmaların finansal ve ekonomik etkiler, sektörel etki ve mobilite, yönetim, eğitim, sosyo-psikolojik, iletişim, coğrafya, mali destekler, alternatif turizm temalarında yapıldığı anlaşılmıştır. Sektörel etki ve mobilite ile sosyo-psikolojik temalar en çok üzerinde durulan ve en fazla çalışmanın yapıldığı alanlardır. Dolayısıyla bundan sonraki süreçte gerçekleştirilecek çalışmalarda pandemi ile birlikte artan alternatif turizm arzına ve talebine, turizm eğitiminde yaşanan değişimlere, gerek arz gerek talep boyutunda yaşanan değişimlere ve teknolojinin de etkisiyle dönüşen iletişim ve yönetim faaliyetlerine daha fazla odaklanılabilir. Bununla birlikte, elde edilen bulgularda çoğunlukla COVID-19'un yeni ve bilinmeyen bir durum olmasından kaynaklı olarak araştırmalarda daha çok keşfetmeye odaklanıldığı ve bu bağlamda nitel araştırma yöntemlerinden yararlandığı anlaşılmaktadır. Bundan sonraki süreçte daha çok nicel veya karma yöntem ile çalışmaların yapılması farklı modellemelerin yapılabilmesine de olanak sağlayacaktır.

Pandemi sonrası özellikle konaklama işletmelerinde odaların ve genel kullanım alanlarının dezenfekte edilmesi, işletme yönetiminin aldığı hijyen tedbirleri, misafir yoğunluğunun bilinmesi, çalışanların temiz ve titiz olması gibi beklentilerin ön planda olacağı bilindiğinden (İbiş, 2020: 97; Eryılmaz ve Kaya, 2021: 34) yine bu konularda da çalışmalar yürütülebilir. Ayrıca yine rekreasyon işletmelerinin, yiyecek-içecek işletmelerinin, seyahat işletmelerinin ve hatta rehberlerin yapmış oldukları faaliyetlerde, yönetim süreçlerinde, turlarda aldığı önlemlere yönelik de çalışma alanı genişletilebilir. Böylelikle turizm sektörü daha bütünsel bir şekilde değerlendirilebilecektir. Diğer yandan, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen "Sağlıklı Turizm Sertifikasyon Programı" ile birçok alana ilişkin hijyen kuralları ile hem ziyaretçi hem de işgören sağlığı dikkate alınmakta, ancak seyahat acentaları, profesyonel turist rehberleri ve ulaştırma sektöründe yeterli düzenlemelerin olmadığı ifade edilmekte ve bu kapsamda değişen turist beklentileri doğrultusunda güven sağlayıcı olabilmek adına her iş kolu için sertifikasyon programlarının oluşturulması, hijyen temalı konseptler yaratılması ve doğaya dayalı alternatif turizm türlerinin ön planda tutulması önerilmektedir (Sezen Doğancılı, 2020: 2808). Dolayısıyla yine bu konular da pandemi sonrası süreçte odaklanılması gereken çalışma alanlarıdır. Ayrıca gerek Türkiye gerekse diğer ülkeler açısından pandemi sonrası ortaya çıkabilecek fırsatlara ve risklere yönelik çalışmaların da yapılması yerinde olacaktır (Durgun Kaygısız, 2021).

KAYNAKÇA

Akgöz, E. ve Atalay, R. (2021). "Turizm" Kavramının Yer Aldığı Doktora Tezlerinin Bibliyometrik Analizi (2010-2020). *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 23-42.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı* (6. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Arslan, E. (2020). Çevrimiçi gastronomik turist deneyimlerinin içerik analiziyle incelenmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 23(2), 442-460.

Aydın, B., ve Doğan, M. (2020). Yeni koronavirüs (COVID-19) Pandemisinin Turistik Tüketici Davranışları Ve Türkiye Turizmi Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 6(1), 93-115.

Bağmancı, M. F. ve Kervankıran, İ.(2021) COVID-19 Sürecinde Türkiye Turizmin Mekânsal Görünümü Hangi İl Nasıl Etkilendi? *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 19(1), 264-287.

Bahar, O. ve Çelik İlal, N. (2020) Coronavirüs (COVID-19) Turizm Sektörü Üzerindeki Ekonomik Etkileri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(1), 126-139.

Bozkurt, A. Durdu, K. M. Eker, N. (2022) COVID-19 ve Turizm İlişkisini Ele Alan ve TR Dizin' de yayınlanan Makalelerin İncelenmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies,* 10(1). 335-357.

Çavuşgil Köse, B. (2020). Turizm ve COVID-19: Bir Bibliyometrik Analiz Analizi. *Beşeri Bilimler ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5, 99-111

Çıtak, N. ve Çalış, Y. E. (2020). COVID-19 Salgının Turizm Sektörü Üzerine Olan Finansal Etkileri. *Ida Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi*, 3 (2) , 110-132

Durgun Kaygısız, A. (2021). COVID-19 Sonrası Türk Turizm Sektöründe Oluşabilecek Fırsatlar ve Riskler. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 79-95.

Enser, İ. Çelik, A. Günlü Küçükaltan, E. Işık, C. Kaygalak Çelebi, S. (2019) Turizm ve Girişimcilik Alanında Yapılmış Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Genel Turizm Araştırmaları Dergisi*, (3)1, 120-149.

Eryılmaz, G. ve Kaya, M.,(2020). COVID-19 Dönemi Öncesi ve Sonrası Turizm Destinasyonlarına Yönelik Beklentilerin İncelenmesi. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(1), 17-36.

Evren, S. ve Kozak, N. (2014) Türkiye'de Yayınlanan Turizm ve Otelcilik ile İlgili Makalelerin Bibliyometrik Analizi. *Uluslararası Turizm ve Otelcilik Araştırmaları Dergisi*, 25(1). 62-80

Güler, O. ve Günaylı, H. (2021). COVID-19 Sürecinde Değişen Beslenme Alışkanlıkları: Covid-19 Hastalığını Geçiren Aileler Örnekleminde Nitel Durum Araştırması. *Avrasya Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (2) , 67-81.

Güler, O. ve Haseki, M. I. (2021). Positive Psychological Impacts of Cooking During The Covid-19 Lockdown Period: A Qualitative Study. *Frontiers in Psychology*, 12 (Article 635957). 1-13.

Heimerl, F., Lohmann, S., Lange, S. ve Ertl, T. (2014). Word Cloud Explorer: Text Analytics Based on Word Clouds. *In 2014 47th Hawaii international conference on system sciences* (pp. 1833-1842). IEEE.

Huang, Y., Wang, Y. ve Ye, F. (2019). A Study of The Application Of Word Cloud Visualization in College English Teaching. *International Journal of Information and Education Technology*, 9(2), 119-122.

İbiş, S. (2020). COVID-19 Salgınının Seyahat Acentaları Üzerine Etkisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 85-98.

Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.

Kıvılcım, B. (2020). COVID -19 (yeni koronavirüs) Salgının Turizm Sektörüne Muhtemel Etkileri. *USOBED Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Dergisi*, 4(1), 18-27.

Kıvılcım, B. (2020). COVID-19 (Yeni Koronavirüs) Salgınının Turizm Sektörüne Muhtemel Etkileri. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), 17-27.

Mills, J. ve Birks, M. (2014). *Qualitative Methodology: A Practical Guide*. London: Sage Publications.

Okutan, S., Altunışık, R., Nart, S. ve Mert, K.,(2021). *COVID-19 Pandemisinin Pazarlama Stratejileri ve Tüketici Trendleri Üzerindeki Etkileri*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Oran, B, İ. (2020). COVID-19'un Uluslararası Turizm Üzerinde Diğer Krizlerden Farklı Etkileri. *Turkish Studies*, 15(4), 808-826.

Sezen Doğancılı, O. (2020). COVID-19 Salgını Sonrası Turizm Destekleri. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2808-2820.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri (2022). https://www.ktb.gov.tr. (Erişim Tarihi: 04.09.2022).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri (2022). https://www.ktb.gov.tr. (Erişim Tarihi: 03.04.2022).

Topçuoğlu, T. M. (2022), Gençlerin COVID-19 Tedbirlerine Yönelik İnançlarını Etkileyen Faktörlerin Risk İletişimi Perspektifinden İncelenmesi. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Pazarlama İletişimi Yüksek Lisans Programı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Türkiye Bilimler Akademisi (TUBA) (2020). Küresel Salgın Değerlendirme Raporu. https://www.tuba.gov.tr/tr/haberler (Erişim Tarihi: 10.05.2022).

Türkmen Barutçu, M. ve Bora Semiz, B. (2021). COVID-19 Döneminde Gıda Tüketim Davranışının İncelenmesine Yönelik Literatür Taraması. İçinde M. Akbolat ve Özgün Ünal (Eds.), *COVID-19 Pandemisinde İşletme Yönetiminin Dönüşümü* (ss. 227-254). Ankara: Gazi Kitabevi.

Ustaoğlu, E. T. (2019). İnsan Robot Etkileşimi Konusunu Kelime Bulutu Analizi İle Kavramsallaştırma. *Econder International Academic Journal*, 3(2), 221-239.

Üner, T. (2021). COVID-19 Döneminde Turizm Yazınında Rekreasyon Çalışmalarının Sistematik Derleme Yöntemi İle İncelenmesi. *International Journal of Contemporary Tourism Research* (Özel Sayı), 178-189.

Yavuz, İ. S. (2022), Türkiye'de Turizm Sektörünün Daralmasının Makroekonomik Etkileri: COVID-19 Pandemisi Üzerine Bir Değerlendirme. Gazi İktisat ve İşletme Dergisi,8 (1), 80-93.

Yenişehirlioğlu, E. ve Salha, H. (2020). Covıd-19 Pandemisinin Türkiye İç Turizmine Yansımaları: Değişen Talep Üzerine Bir Araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar (COVID19-Özel Ek Sayı), 355-368.